

Hallâc'ın ilâhî aşk anlayışı birbirine ber-
zer. Ancak Hallâc, bir adım daha ileri gi-
derek Allah'a âşık olan insanın aşk yolun-
da kendini feda etmesini savunur. İbnü'l-
Arabî, Râbia'nın Abdülkâdir-i Geylânî ve
Şiblî ile aynı mertebeyi paylaştığını, bu
mertebenin sevgi ve ibadeti sadece Allah'a
tahsis edenlerin mertebesi olduğunu söy-
ler. Râbia el-Adeviyye ismi İslâm ve Batı
kültüründe ilâhî aşkın sembolü haline gel-
miştir. Basra'dan köle olarak satın alınıp
Erzurum'a getirildiğine ve kabrinin Ha-
san-ı Basrî mahallesinde olduğuna inanıl-
ması Râbia'nın Türk kültüründeki canlı iz-
lerinden biridir (Araz, s. 109).

Râbia el-Adeviyye Batı'da üzerinde ça-
lışma yapılan ilk kadın sûfidir. Julian Bal-
dick'e göre sûfî tabakat kitaplarında an-
latılan Râbia portresi ilk dönem hristiyan
azizlerine dair menkıbelerden uyarlanarak
oluşturulmuş. Râbia'nın tarihsel kimliği ef-
sanelerle örülü bir şekle büründürülmüş-
tür. Râbia'nın şöhreti Haçlı seferleri yolu-
la XIII. yüzyılın sonlarında Avrupa'ya ulaş-
mıştır. XVII. asır Fransız edebiyatında Râ-
bia saf aşkın simgesi, hayır severliğin mo-
deli olarak görülmüştür. Basra sokakların-
da bir elinde meşale ile cenneti yakmaya,
bir elinde testi ile cehennemi söndürme-
ye giden Râbia, Fransız yazarı Jean-Pier-
re Camus'nün bir hikâyesine konu olmuş,
birçok Avrupalı yazarın eserlerine değişik
anlatımlarla girmiştir. XIX. yüzyılda İngil-
tere'de yayımlanan R. M. Milnes'in *The
Sayings of Rabiha* adlı şiir kitabı onun söz-
lerini toplayan eserlerdendir. Râbia el-Ade-
viyye hakkında birçok çalışma yapılmıştır.
Batı'da ilk akademik çalışma, R. Nichol-
son'un teşvikiyle Londra Üniversitesi'nde
doktora tezi olarak Margaret Smith'in
hazırladığı *Râbi'a The Mystic and Her
Fellow-Saints in Islâm* adlı kitaptır (Cam-
bridge 1928). Annemarie Schimmel'in tak-
diminin yer aldığı eserin ikinci baskısı
(Cambridge 1984) *Bir Kadın Sufi Ra-
biâ* adıyla Türkçe'ye çevrilmiştir (trc. Öz-
lem Eraydın, İstanbul 1991). M. Smith'in
bu eseri *Muslim Women Mystics. The
Life and Work of Râbi'a and other Wo-
men Mystics in Islâm* ismiyle de yayımlan-
mıştır (Oxford 2001). Batı dünyasında
Râbia hakkında yapılan diğer çalışmalar
şunlardır: Charles Upton, *Doorkeeper of
the Heart, Versions of Râbi'a* (Threshold
Books 1988); Catherine Valdré, *I detti di Râ-
bi'â, Les chants de la recluse* (trc. Mu-
hammed Doudaimah, Orbey: Arfuyen 2002);
Caterina Greppi, *Râbia: La Mistica* (Mi-
lano 2003). Arap dünyasındaki çalışma-
lar: Abdurrahman Bedevî, *Şehîdetü'l-İs-*

ki'l-ilâhî: Râbi'atü'l-'Adeviyye (Kahire
1962, 2. bs.); Tâhâ Abdülbâkî Sürûr, *Râ-
bi'atü'l-'Adeviyye ve'l-hayâtü'r-rûhiyye
fi'l-İslâm* (Kahire 1957); Abdülmün'im el-
Candîl, *Râbi'atü'l-'Adeviyye: 'Azrâ'ü'l-
Başra, el-Betûl* (Kahire 1987); Reşîd Selîm
el-Garrâh, *ez-Zâhîde et-Tâ'ibe Râbi'a-
tû'l-'Adeviyye: Şehîdât el-hubbi'l-ilâhî*
(Bağdat 1988); Semîh Âtûf ez-Zeyn, *Râbi'a-
tû'l-'Adeviyye: Dirâse ve't-tahlîl* (Bey-
rut 1988); Vidâd Sekkâkîni, *el-'Âşîka el-
Mutaşavvife: Râbi'atü'l-'Adeviyye* (Di-
maşk 1989; eser *First Among Sufis: The
Life and Thought of Râbi'a al-'Adawiyya*
adıyla Nebil Safvet tarafından İngilizce'ye
çevrilmiştir [Octagon Press 1982]); Ab-
dülmün'im el-Hifnî, *el-'Âbidetü'l-hâşî'a:
Râbi'atü'l-'Adeviyye, İmâmetü'l-'âşîkîn
ve'l-mahzûnîn* (Kahire 1991). Râbia hak-
kında Türkçe üç kitap yayımlanmıştır: So-
fi Hori, *İslâm Âleminde İlk Kadın Sufi
Olarak Tanınan Râbiatü'l-'Adeviyye* (İs-
tanbul 1970); Ömer Rıza Doğrul, *Hazret-i
Râbiatü'l-'Adeviyye* (haz. İnci Beşoğul,
İstanbul 1976); Melih Yuluğ, *Serencâmı
Râbiatü'l-'Adeviyye* (İstanbul 1980).

BİBLİYOGRAFYA :

Câhiz, *el-Beyân ve't-tebyîn* (nşr. Abdüselâm M.
Hârûn), Kahire 1975, I, 364; III, 127, 170, 193;
Kelâbâzî, *Taaruf* (Uludağ), s. 153; Ebû Tâlib el-
Mekkî, *Kütü'l-kulûb*, Beyrut 1996, II, 112-113;
Kuşeyrî, *Risâle* (Uludağ), s. 192, 209, 235, 292;
Muhammed b. Hüseyin es-Sülemî, *Zikrû'n-nisve-
ti'l-müte'abbidâtü's-sûfiyyât* (nşr. Mahmûd M.
et-Tanâhî), Kahire 1993, s. 27, 54, 59; Gazzâlî,
İhyâ, I, 313; II, 237; IV, 47, 49, 346, 360, 491;
İbnü'l-Cevzî, *Şifâtü's-sâfve*, Kahire 1994, II, 255-
258, 463; Ferîdüddin Attâr, *Tezkiretü'l-evliyâ* (haz.
Süleyman Uludağ), İstanbul 1991, s. 109-126; İb-
nû'l-Mülâkîn, *Tabakâtü'l-evliyâ* (nşr. Nûreddin
Şerîbe), Kahire 1406/1986, s. 35, 408; Mehmed
Zihni, *Meşâhîrü'n-nisâ* (nşr. Bedrettin Çetiner), İs-
tanbul 1982, I, 275-276; Nezihe Araz, *Anadolu
Evliyaları*, İstanbul 1958, s. 107-120; Ömer Rıza
Doğrul, *Hazret-i Râbiatü'l-'Adeviyye*, İstanbul
1976; J. Baldick, *Mystical Islam: An Introducti-
on to Sufism*, London 1989, s. 29; Abdülmün'im
el-Hifnî, *el-'Âbidetü'l-hâşî'a Râbi'atü'l-'Ade-
viyye: İmâmetü'l-'âşîkîn ve'l-mahzûnîn*, Kahire
1991, s. 86-96; G. J. van Gelder, "Râbia's Poem
on the Two Kinds of Love: A Mystification?",
*Verse and the Fair Sex: Studies in Arabic Po-
etry and in the Representation of Women in Ara-
bic Literature* (ed. Frederick de Jong), Utrecht
1993, s. 66-76; Süleyman Derin, *Towards some
Paradigms of the Sufi Conception of Love: From
Râbia to Ibn al-Fârîd* (doktora tezi, 1999), Leeds
University, s. 111-145; A. Knysh, *Islamic Mysti-
cism*, Leiden 1999, s. 26-32; Abdülhalîm Mah-
mûd, "Râbi'atü'l-'Adeviyye li'l-üstâz Tâhâ 'Ab-
dülbâkî Sürûr", *Mecelletü'l-İslâm ve't-taşavvuf*,
I/6, Kahire 1378/1958, s. 21-24; Ahmet Suphi Fu-
rat, "Tasavvufî Şiirin İlk Mümessili Râbia Ade-
viyye", *İslâmî Edebiyat*, sy. 11, İstanbul 1991,
s. 17-20; Ebû'l-Vefâ et-Teftâzânî, "Zühhd Hareke-
tinin Tasavvufa Dönüşüm Süreci-Râbiatü'l-'Ade-

viyye Örneği" (trc. Ahmet Ögke), *EKEV Akademi
Dergisi*, III/1, Ankara 2001, s. 107-114; Margaret
Smith - [Ch.Pellat], "Râbi'a al-'Adawiyya al-Kay-
siyya", *El²* (Ing.), VIII, 354-356; A. Schimmel,
"Râbi'ah al-'Adawiyyah", *ER*, XII, 193-194.

HÜLYA KÜÇÜK - SEMİH CEYHAN

RÂBİA EMETULLAH GÜLNÜŞ

(bk. GÜLNÜŞ EMETULLAH SULTAN).

RÂBİĞ SERİYYESİ

(سِرِّيَّة رَابِغ)

Hz. Peygamber'in
Kureyş kervanı üzerine
Ubeyde b. Hâris kumandasında
gönderdiği seriyye
(1/623).

Râbiğ, Mekke-Medine yolu üzerinde Eb-
vâ ile Cuhfe arasında Kızıldeniz sahiline 9
km., Mekke'ye 186 km. mesafede bir yer-
leşim birimidir. İslâmiyet'in ilk dönemin-
de Huzâa kabilesinin ikamet ettiği bu yer
Türkiye, Lübnan, Suriye, Ürdün, Filistin, Af-
rika ve Batı ülkeleriyle Suudi Arabistan'ın
bazı kuzey bölgelerinden Medine'ye uğra-
madan Mekke'ye gidenlerin ihrama girdi-
ği yerlerden biridir. Ancak Medine-Mekke
ve Cidde-Mekke'nin otoyollarla birbirine
bağlanmasından sonra mikât yeri olarak
eskisi kadar kullanılmamaktadır.

Hicretten sonra Kureyş müşrikleri Re-
sûl-i Ekrem'e ve müslümanlara düşman-
lıklarını devam ettirdiler. Mekke'de İslâm'ı
ilk kabul edenlerden olan ve Habeşistan
dönüşü Medine'ye hicret imkânı bulama-
yan Mikdâd b. Amr müşriklerin ticarî ve-
ya askerî bir sefer hazırlığı içinde olduğu-
nu Hz. Peygamber'e bildirdi. Bunun üzeri-
ne Resûlullah hicretin 8. ayının başlarında
(Şevval 1 / Nisan 623), Medine'ye sığınan
müslümanları tehdit eden Kureyşlileri bun-
dan vazgeçirmek ve Mekke müşriklerine
ait ticaret kervanlarının müslümanların
aleyhinde kullanılmasını engellemek üze-
re Ubeyde b. Hâris kumandasında tama-
mı muhacirlerden oluşan altmış veya sek-
sen kişilik bir müfrezeyi Râbiğ'in iç taraf-
larına sevketti. Sancaktarlığını Mistah b.
Üsâse'nin yaptığı birliğin amacı müslüman-
ların kendilerini savunabilecek güçte oldu-
ğunu ispat etmek, bir saldırı halinde ken-
dilerinin de Mekke'nin güvenliğini zor duru-
ma sokabileceklerini ve Mekke-Suriye tica-
ret bağlantısını kesebileceklerini göster-
mekti.

Ubeyde b. Hâris'in emrindeki birlik, Cuh-
fe tarafında Seniyyetülmerre'nin aşağısın-

da sahil yolunu takip ederek Râbiğ vadi-
sinde Ahyâ adıyla anılan suyun yanında ko-
nakladı ve burada Kureyş kervaniyla kar-
şılaştı. 200 kişiden oluşan Kureyş kervanı-
nın başında Ebû Süfyân b. Harb bulun-
yordu. Kervanın başında İkrime b. Ebû Ce-
hil veya Mükrez b. Hafs'ın olduğu rivayet
edilirse de bu doğru değildir. Her iki taraf
birbirine ok atmakla yetindi, müslüman
birliğinin üç katı olan müşrikler savaşa tu-
tuşmayarak geri çekildi. Bu karşılaşmada
ilk oku Sa'd b. Ebû Vakkâs atmış ve bütün
okları isabetli kullanmıştı (Vâkıdî, I, 10).
Bu sebeple müşrikler müslümanlara yar-
dımıcı kuvvetler geldiğini zannederek te-
lâşlandı ve süratle uzaklaştı. Sa'd b. Ebû
Vakkâs Ubeyde b. Hâris'e Kureyş kervanı-
nın takip edilmesini teklif ettiyse de Ubey-
de bunu kabul etmedi ve kayıp vermeden
Medine'ye döndü. Müslümanlara ulaşmak
için müşriklere katılmış olan ve Seniyyetül-
merre'de müslümanların tarafına geçen
Mikdâd b. Amr ile Utbe b. Gazvân da on-
larla beraber Medine'ye gitti (İbn Hişâm,
II, 234).

Ubeyde b. Hâris'in daha geç bir dönem-
de hicretin 2. yılı Rebîülevvel ayında (Ey-
lül 623) görevlendirildiği rivayetinin yanın-
da (Halife b. Hayyât, s. 33) onun İslâm ta-
rihinde Kureyş üzerine gönderilen ilk müf-
reze birliğinin kumandanı olduğu da nak-
ledilir (İbn Hişâm, II, 237; Belâzürî, I, 477).
İhtilâfın sebebi, Hz. Peygamber tarafın-
dan Hamza b. Abdülmuttalib ile Ubeyde
b. Hâris'in aynı günde ve yerde görevlendi-
rilmiş olmasıdır (İbn Hişâm, II, 238). Ham-
za hicretin 1. yılı Ramazan ayında (Mart
623), Ubeyde ise Şevval ayında (Nisan 623)
yola çıkmıştır. Ancak Râbiğ'de müslüman-
larla Mekke müşrikleri arasında ufak çaplı
da olsa ilk defa bir çatışma meydana gel-
diği için öncelik Ubeyde b. Hâris'e verilmiş
olabilir. Ubeyde b. Hâris Seriyyesi adıyla da
anılan bu seriyyede Ubeyde ve beraberin-
dekilerin Hz. Ebû Bekir tarafından bir şi-
irle övüldüğü ve Kureyş kabilesinin meş-
hur şairi Abdullah b. Ziba'râ'nın ona ce-
vap verdiği belirtilirse de bunları eserine
alan İbn Hişâm, bu beyitlerin Hz. Ebû Be-
kir'e ve Abdullah'a atfedilmesinin doğru
olmadığını söylemektedir (*es-Sîre*, II, 235-
237).

BİBLİYOGRAFYA :

Vâkıdî, *el-Megâzî*, I, 10-11; İbn Hişâm, *es-Sîre*
(nşr. Ömer Abdüsselâm Tedmürî), Kahire 1987,
II, 234-238; İbn Sa'd, *et-Tabakât* (nşr. M. Abdül-
kâdir Atâ), Beyrut 1410/1990, II, 4; Halife b. Hay-
yât, *et-Târîh* (Zekkâr), s. 33-34; Belâzürî, *Ensâb*
(Zekkâr), I, 477; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), II, 402;
İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe* (nşr. Halil Me'mûn Şihâ),
Beyrut 1418/1997, III, 201; İbn Hacer, *Fethu'l-bâ-*

rî (Hatîb), VII, 84; Nüreddin el-Halebî, *İnsânü'l-
'uyûn*, Beyrut, ts. (Dârü'l-ma'rife), III, 136-137; L.
Caetani, *İslâm Tarihi* (trc. Hüseyin Cahid), İstan-
bul 1924-27, III, 195; Köksal, *İslâm Tarihi* (Me-
dine), I, 333-338; Hamîdullah, *İslâm Peygamberi*
(Tuğ), I, 455; Elşad Mahmudov, *Sebeup ve So-
nuçları Açısından Hz. Peygamber'in Savaşları*
(doktora tezi, 2005), MÜ Sosyal Bilimler Enstitü-
sü, s. 42-44; "Râbiğ", *El²* (İng.), VIII, 356.

MUSTAFA SABRİ KÜÇÜKAŞCI

RÂCİA

(الراجعة)

Sufriyye'ye mensup olan
Sâlih b. Müserrah'tan
(ö. 76/695 [?]) ayrılıp
onun hükümlerini kabul etmeyenlere
verilen ad
(bk. SUFRİYYE).

RA'D SÜRESİ

(سورة الرعد)

Kur'ân-ı Kerîm'in on üçüncü sûresi.

Adını on üçüncü âyetinde geçen ve "gök
gürültüsü" anlamına gelen ra'd kelimesin-
den alır. Kırk üç âyet olup fâsılası , ر , د , ر ,
"ب , د , ر , ع , ق , ل , ن ,
"kî veya Medenî olduğu söylendiği gibi ba-
zı bölümlerinin Mekke döneminde ve bir
bölümünün Medine'de nâzil olduğu da be-
lirtilmiştir. Bununla birlikte üslûbu ve içeri-
diği konular dikkate alındığında sûrenin
Mekke döneminde indiği şeklindeki görüş
ağırlık kazanır. Mekke devrinde nâzil olan
ve hurûf-ı mukattaa ile başlayan Yûnus,
Hûd, Yûsuf ve İbrâhîm sûreleri arasında
yer alması da buna işaret eder. Sûrede,
Allah'ın varlığına, birliğine ve kudretine
dair çeşitli delillerin öne çıkarılması ve Hz.
Peygamber'i Mekke müşriklerin baskıla-
rına karşı teselli eden bir üslûbun hâkim
olması, sûrenin Resûlullah'ın amcası Ebû
Tâlib ile hanımı Hz. Hatice'nin vefatından
sonra müşriklerin eziyetlerinin arttığı dö-
nemde nâzil olma ihtimalini kuvvetlendirir-
mektedir.

Ra'd sûresinin muhtevasını üç bölüm ha-
linde ele almak mümkündür. Asıl konusu
ulûhiyyet olan birinci bölümde Hz. Pey-
gamber'e indirilen vahyin gerçekliğine vur-
gu yapan ilk âyetten sonra muhatapların
dikkati evrenin yaratılışı ve işleyişine çeki-
lir; bu arada tabiata hâkim olan düzenle
bunun insan hayatının devamına yönelik
işleyişine değinilir; ardından iman hayatın-
da en önemli engeli oluşturan âhiretin in-
kâr edilmesinin şaşılacak bir davranış olduğu
belirtilir (âyet: 1-5). Daha sonra Mekke

müşriklerin Resûl-i Ekrem'den maddî-hissî
mucizeler istediği ifade edilir. Resûlullah'ın,
geçmiş dönemlerde olduğu gibi hissî mü-
cize gösterilmesinin ardından inanmadıkla-
rı için ümmetleri helâk edilen peygam-
berlerden olmadığı, onun görevinin hak yo-
la dönmeleri için insanları uyarmaktan iba-
ret bulunduğu anlatılır. Allah'ın engin ilim
ve kudretine çeşitli örnekler verilir. 11.
âyetle Cenâb-ı Hakk'ın meşrû düzenlerini
bozmayan toplumlara lutfettiği nimetleri-
nin devam edeceği belirtilir; Allah'ın birli-
ğine vurgu yapılır, insan onuruyla bağdaş-
mayan putperestlik eleştirilir. Allah'ın da-
vetine olumlu cevap verenler için ebedî
âlemde en güzel mükâfatın hazırlandığı,
olumsuz davranış sergileyenlerin karşıla-
şacakları kötü âkıbetten kurtulabilmek için
yeryüzünün tamamını fedaya razı oldukla-
rı ifade edilir (âyet: 6-18).

Sûrenin ikinci bölümünde, Hz. Peygamber'e
gönderilen vahyin hak olduğunu ka-
bul eden ile bu apaçık gerçek karşısında
kör gibi davranan kimsenin asla eşit ol-
mayacağı dile getirilir ve bunu ancak ak-
lından faydalanmasını bilenlerin anlayabi-
leceği ifade edilir. Sözü edilen akıl sahipli-
lerinin nitelikleri şöylece sıralanır: Bezm-i
eleste Allah'a verdikleri itaat sözünde du-
ranlar, Allah'ın riayet edilmesini emrettiği
şeylere riayet edenler, rablerinden kor-
kanlar, kıyamet günü Allah'ın huzurunda
hesap vermeyi önemseyenler, rablerinin
rızasını elde etme uğrunda sabır göste-
renler, namaz kılanlar, Allah'ın lutfettiği
nimetlerden başkalarını faydalandıranlar,
kötülüğü iyilikle savanlar. Bu kimselerin
cennet ehli olduğu ve oraya babalarından,
eşlerinden ve çocuklarından sâlih olanlarla
birlikte girecekleri haber verilir. Buna kar-
şılık bezm-i eleste Allah'a verdikleri sözü

Ra'd sûresinin ilk âyetleri

